

ศุภนิติกระบวนการในหลักนิติธรรม
(Due Process of Law)

ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต

กรอบการบรรยาย

ความเป็นมาของ Due Process of Law

ความสัมพันธ์ระหว่าง

Due Process of Law, Rule of Law และ
Rechtsstaat

Due Process of Law ในหลักนิติธรรม
ของไทย

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาของ

Due Process of Law

Due Process of Law

คือกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายที่
เป็นธรรม มีเหตุผล และ เที่ยงธรรม

“Due process of law is procedures used to enforce
the law are **fair, reasonable, and just**”

Due Process of Law คำแปลในภาษาไทย

มีการแปลเป็นภาษาไทยที่แตกต่างกัน เช่น

- ศุภนิติกระบวนการ
- กระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย
- กระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย
- กระบวนการและวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมาย

Due Process of Law

- ✓ ปรากฏครั้งแรกในการขยายความมาตรา 39 ของ Magna Carta (ค.ศ.1354) และนำมาบัญญัติในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ครั้งที่ 5 (The 5th Amendment) (ค.ศ.1791) และครั้งที่ 14 (The 14th Amendment) (ค.ศ.1868)

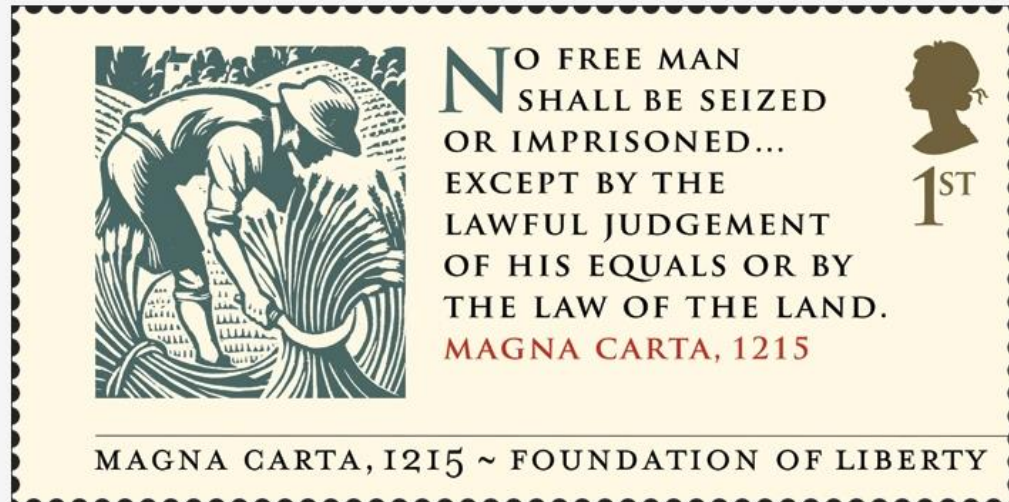
Law
Protects
Owners
Law
Process
Rights of Persons
Accused of Crimes
Miranda
Rights
Property
Fifth
Amendment
Grand Jury
Against
Double Jeopardy
Self-Incrimination

Due Process of Law

ค.ศ.1354

Clause 39 of the Magna Carta (1354) is a crucial provision that deals with the concept of **due process** and the protection of individual freedoms from arbitrary detention. The original Magna Carta of 1215 established fundamental rights and liberties for English subjects, and clause 39, in particular, was a key element of the charter, focusing on legal rights and procedures.

ค.ศ.1215

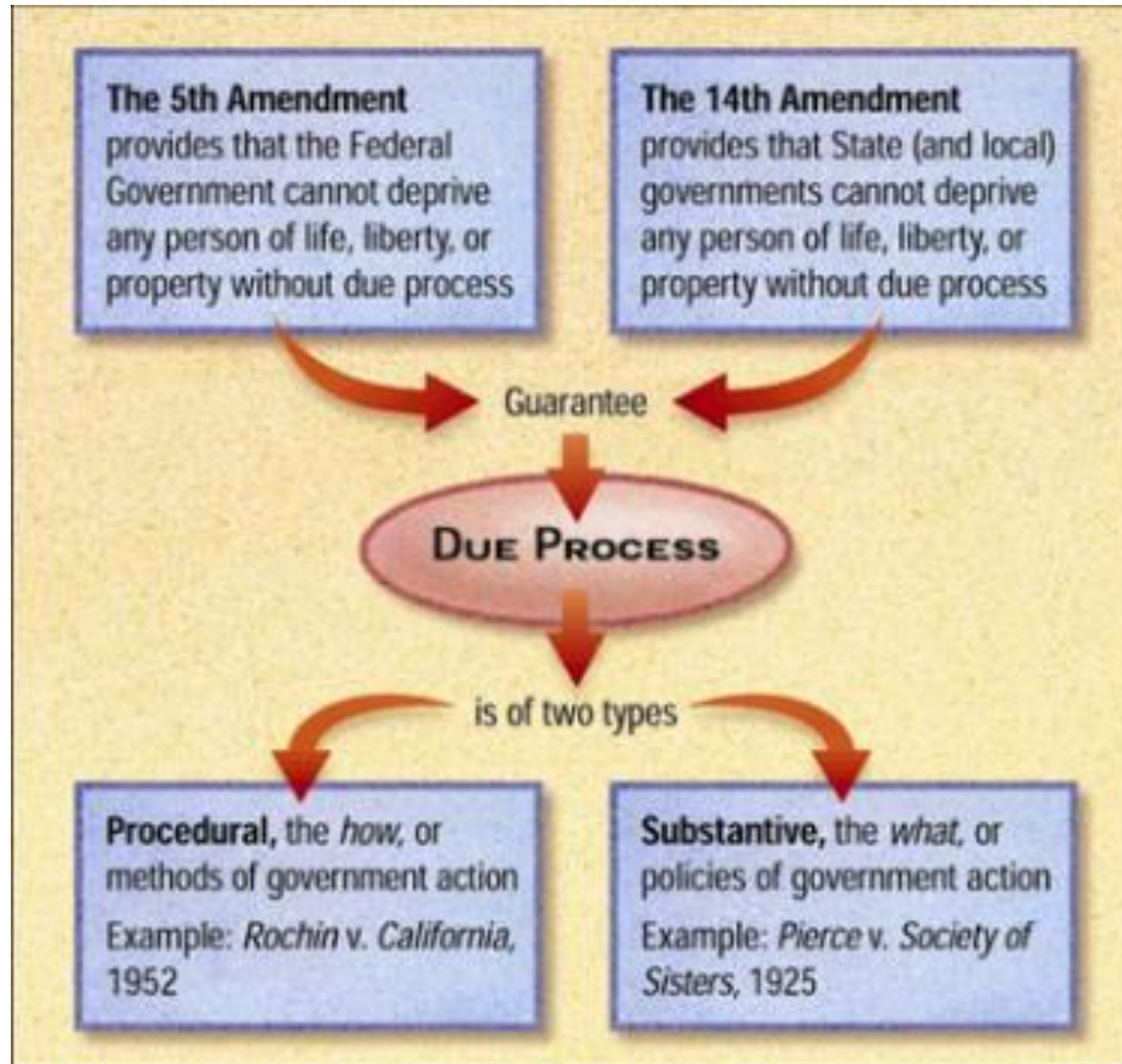

Due Process of Law

- **The 5th** : Protects citizens from double jeopardy, testifying against oneself, grants the right to **due process**
- **The 14th** : No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without **due process of law**; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.

Due Process of Law

27 AMENDMENTS TO THE CONSTITUTION

BILL OF RIGHTS

Amendment 1st Freedom of expression 1791	Amendment 2nd Right to bear arms 1791	Amendment 3rd Quartering of soldiers 1791	Amendment 4th Search & seizure 1791	Amendment 5th Due process of law 1791	Amendment 6th The right to a fair trial 1791	Amendment 7th Trial by jury in civil cases 1791	Amendment 8th Cruel & unusual punishments 1791	Amendment 9th Non-enumerated rights 1791	Amendment 10th States' rights 1791
---	--	--	--	--	---	--	---	---	---

-- RECONSTRUCTION AMENDMENTS --

Amendment 11th Lawsuits against the states 1795	Amendment 12th Electing the president & vice president 1804	Amendment 13th End to slavery 1865	Amendment 14th Equal protection of the laws 1868	Amendment 15th Right to vote not denied by race 1870
--	--	---	---	---

----- PROGRESSIVE ERA AMENDMENTS -----

Amendment 16th Income taxes 1913	Amendment 17th Direct election of senators 1913	Amendment 18th Prohibition of alcohol 1919	Amendment 19th Women's right to vote 1920	Amendment 20th Lame duck 1933		
Amendment 21st Repeal of prohibition 1933	Amendment 22nd Presidential term limits 1952	Amendment 23rd Electoral votes for D.C. 1961	Amendment 24th Bans the poll tax 1964	Amendment 25th Presidential succession & disability 1967	Amendment 26th Right to vote at age 18 1971	Amendment 27th Limits congressional pay raises 1992

Since the United States Constitution's ratification on March 4, 1789, Congress has proposed and delivered to the states for approval 33 amendments. The states have approved 27 of them, rendering them official. The Bill of Rights refers to the first ten amendments, while other pairs and sets deal with special issues; for instance, the Thirteenth, Fourteenth, and Fifteenth Amendments deal with post-Civil War reconstruction, while the Eighteenth and Twenty-first Amendments deal with alcohol prohibition and its repeal.

มิติของ Due Process of Law

มิติด้านสารบัญญัติ
Substantive
due process of law

มิติด้านวิธีพิจารณา
Procedural
due process of law

ส่วนที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่าง

Due Process of Law, Rule of Law และ

Rechtsstaat

ความสัมพันธ์ของ Due Process of Law กับ Rule of Law

- สหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษด้านแนวคิด การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- โดยระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เหมือนกัน
- ให้ความสำคัญกับองค์กฤษฎีกาการ ในการใช้ดุลพินิจของ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา เป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด กระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญและถือเป็นที่สุด

หลักนิติรัฐ (Legal State)

(1) หลักกฎหมายของประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ (Civil Law)

“รัฐซึ่งยอมรับรองและให้ความ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ขั้นพื้นฐาน ของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อให้ราษฎรได้พัฒนา บุคลิกภาพไปตามความต้องการของตนเอง”

“ต้องมีหลักประกันในการใช้อำนาจด้วย หลักการแบ่งแยก อำนาจ โดยการใช้อำนาจอธิปไตยที่แยกเป็น อำนาจอธิปไตยนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจอตุลาการ ซึ่งต่างเป็นอิสระต่อกัน และ มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันและกัน”

หลักนิติรัฐ (Legal State) กับ Rule of Law

- ที่มาของหลักนิติรัฐ มีรากฐานมาจากแนวคิดของรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่มุ่งจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- ส่วนหลัก Rule of Law มีที่มาจากจารีตในการปกครองของรัฐที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ซึ่งมุ่งจำกัดอำนาจของฝ่ายปกครองผู้บังคับใช้กฎหมายยิ่งกว่าการจำกัดอำนาจของผู้แทนปวงชนในการตรากฎหมายและให้ความสำคัญกับอำนาจของศาลในฐานะที่เป็นที่พึ่งสุดท้ายของปัจเจกบุคคล

เปรียบเทียบ Due Process of Law, Rule of Law, Legal State

มุ่งคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน

Due Process of Law Rule of Law

- Common Law
- การจำกัดการใช้อำนาจของรัฐบาลและการให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมด้วยกฎหมาย
- ประเทศที่ใช้ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

Legal State

Rechtsstaat

L' Etat de Droit

- Civil Law
- การถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจด้วยกลไกการแบ่งแยกอำนาจ (อริปไตย 3 ฝ่าย)
- ประเทศที่ใช้ เยอรมัน ฝรั่งเศส เป็นต้น

หลัก Due Process of Law กับคำพิพากษาที่สำคัญ

- คำพิพากษาของศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1966 ระหว่าง มิแรนด้า (Miranda) โจทก์ กับ มลรัฐแอริโซนา(Arizona) จำเลย
- ศาลกลับคำพิพากษา เพราะตำรวจละเมิดสิทธิตามบทแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติม ในมาตรา 5 ที่ไม่แจ้งให้มิแรนด้ามีสิทธิที่จะไม่พูดและมีทนายอยู่ด้วย
- ผลคำพิพากษาทำให้ตำรวจต้องอ่านกฎมิแรนด้าให้ผู้ต้องหาฟังทุกครั้ง

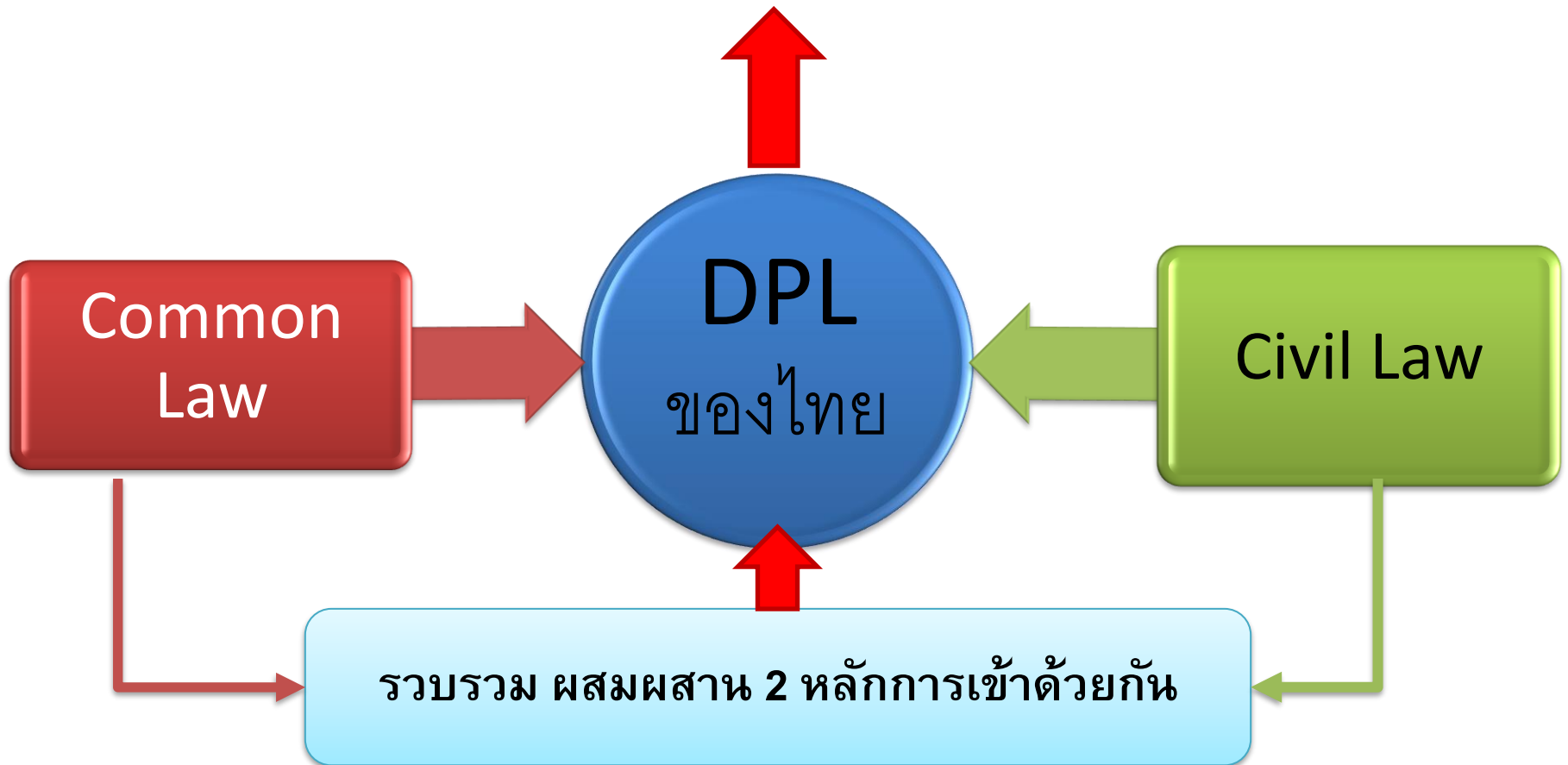
ส่วนที่ 3

Due Process of Law ในหลักนิติธรรมของไทย

Due Process of Law ในหลักนิติธรรมของไทย

มุ่งคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน

Due Process of Law ในหลักนิติธรรมของไทยในปัจจุบัน

มุ่งคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560
สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ปรากฏหลักนิติธรรมใน มาตรา 3 วรรคสอง
และมาตรา 26 วรรคหนึ่ง

ตัวอย่างคำพิพากษาสำคัญในอดีตคดีอาชญากรรมสงคราม

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ **กฎหมายอาญาและการห้ามมีผลย้อนหลัง**
(**การห้ามไม่ให้ลงโทษบุคคลโดยเด็ดขาดหากการกระทำนั้นเกิดขึ้นก่อนที่
กฎหมายจะมีผลบังคับใช้**)

ศาลฎีกาที่ 1/2489 ได้วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม
พ.ศ. 2488 ที่บัญญัติให้การกระทำที่เกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายใช้บังคับ
(ย้อนกลับไป) เป็นความผิดนั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
มาตรา 14 และจึงถือว่าเป็น โฆษะ (ไม่มีผลทางกฎหมาย)

ตัวอย่างคำพิพากษาสำคัญในอดีตคดีอาชญากรรมสงคราม

การวินิจฉัยของศาล

ศาลฎีกาจึงได้พิพากษายกฟ้องในคดีนี้ และปล่อยตัวจำเลยทั้งหมด เนื่องจากการกระทำที่จำเลยถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดเกิดขึ้นก่อนที่กฎหมายจะมีผลบังคับใช้ และการที่มีการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง ถือเป็น การละเมิดหลักการของรัฐธรรมนูญที่ไม่อนุญาตให้ลงโทษบุคคล โดยไม่มีกฎหมายรองรับในขณะนั้น

ตัวอย่างคำพิพากษาสำคัญในอดีตคดีอาชญากรรมสงคราม

หลักการจากคำพิพากษา คำพิพากษาคดีนี้ได้ยืนยันหลักการสำคัญ
ในกฎหมายอาญาที่ว่า

- 1.กฎหมายอาญาห้ามมีผลย้อนหลังหรือไม่สามารถลงโทษบุคคลสำหรับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนที่กฎหมายจะมีผลบังคับใช้
- 2.การบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังจะต้องไม่ขัดกับหลักการของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ

การตัดสินนี้ได้ส่งผลต่อการยกเลิก พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 และยังเป็นแนวทางในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังในอนาคต

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

เรื่อง พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

1. การสันนิษฐานความผิดของจำเลย มาตรา 54 เป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลยโดยไม่ต้องพิสูจน์การกระทำหรือเจตนาของจำเลยก่อน ซึ่งหมายความว่า โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่า จำเลยมีเจตนาหรือได้กระทำความผิดจริง ๆ
2. การสันนิษฐานที่ใช้สถานะบุคคลเป็นเงื่อนไข การสันนิษฐานความผิดจะเกิดขึ้น โดยการดูจากสถานะของบุคคล เช่น กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลที่กระทำความผิด

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

เรื่อง พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

3. ภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ผู้ที่ได้รับการสันนิษฐานความผิด (เช่น กรรมการผู้จัดการ) ต้องพิสูจน์ว่าตนเองไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดของนิติบุคคล หากพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องรับผิดร่วมกับนิติบุคคลนั้น
4. การสันนิษฐานที่ขัดกับหลักนิติธรรม การสันนิษฐานความผิดในลักษณะนี้เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลย โดยที่โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์การกระทำหรือเจตนาของจำเลย ซึ่งขัดกับหลักนิติธรรมที่ต้องการให้โจทก์พิสูจน์การกระทำผิดให้ครบถ้วน

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

เรื่อง พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

5.ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ การนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยการสันนิษฐานความผิด อาจทำให้บุคคลนั้นถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือคุมขัง โดยไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานว่าได้กระทำความผิดจริง

6.ขัดต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อหลักการในรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง ที่รับรองสิทธิในการไม่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลที่ชัดเจนในการกระทำความผิด

สรุป บทบัญญัติที่กล่าวถึงเป็นการสันนิษฐานความผิดโดยอาศัยสถานะของบุคคล ซึ่งอาจขัดต่อหลักการของนิติธรรมและรัฐธรรมนูญ

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

กรณีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 และฉบับที่ 41/2557 เรื่อง ให้นำบุคคลมารายงานตัวตามคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557

ข้อเท็จจริง

คำโต้แย้งของจำเลย ในคดีอาญาที่ศาลแขวงดุสิตได้ส่งมายังศาลรัฐธรรมนูญ ขอให้พิจารณาว่าประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ ๒๙/๒๕๕๗ และฉบับที่ ๔๑/๒๕๕๗ ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เนื่องจากการกำหนดโทษทางอาญามีลักษณะเกินสมควรแก่เหตุและขัดต่อหลักนิติธรรม โดยเฉพาะการใช้บังคับย้อนหลังในการกำหนดโทษทางอาญา ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

กรณีประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 และฉบับที่ 41/2557 เรื่อง ให้นำบุคคลมารายงานตัวตามคำสั่งของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557

ประเด็นที่ศาลพิจารณา

- บทลงโทษทางอาญา ศาลเห็นว่า **การกำหนดโทษทางอาญาในประกาศของคสช. ทั้งสองฉบับไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม** เพราะโทษที่กำหนดไม่มีความเหมาะสมกับการกระทำ และเกินสมควรแก่เหตุ โดยเฉพาะการกำหนดโทษทางอาญาเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินกว่าความจำเป็น
- การบังคับใช้ย้อนหลัง: ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าประกาศ คสช. ฉบับที่ ๒๙/๒๕๕๗ เป็นการกำหนดโทษย้อนหลัง ซึ่งขัดกับหลักนิติธรรมที่ระบุว่า "ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย" จึง **ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙**

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

กรณีประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 และฉบับที่ 41/2557 เรื่อง ให้นำบุคคลมารายงานตัวตามคำสั่งของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557

ผลคำวินิจฉัย

- ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ประกาศ คสช. ฉบับที่ ๒๙/๒๕๕๗ และฉบับที่ ๔๑/๒๕๕๗ **ขัดต่อรัฐธรรมนูญในเฉพาะในส่วนข้อยกเว้นของโทษทางอาญา** กรณีฝ่าฝืนคำสั่งรักษาความสงบแห่งชาติที่กำหนดให้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ **ไม่มีความเหมาะสมกับลักษณะของการกระทำผิด ไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และขัดต่อหลักนิติธรรม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖**

ตัวอย่างคำวินิจฉัย

กรณีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 29/2557 และฉบับที่ 41/2557 เรื่อง ให้นำบุคคลมารายงานตัวตามคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2557

ผลคำวินิจฉัย

- การบังคับใช้ย้อนหลัง การกำหนดโทษทางอาญาในประกาศฉบับที่ ๒๙/๒๕๕๗ ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง โดยมีผลกระทบต่อการใช้กฎหมายย้อนหลังแก่บุคคลผู้ไม่มารายงานตัวตามคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งเป็นคำสั่งที่มีขึ้นก่อน

Thank You